

ירון מישר*

תמלוגים על שימוש בריקודים

טוב מאוחר מלעולם לא

מלחינים ומשוררים מקבלים תמלוגים באמצעות אקו"ם. הגיע הזמן שגם מחברי הריקודים (ריקודאים), יקבלו מעמד באקו"ם ויקבלו תמלוגים מאלה המשתמשים בריקודים שחיברו

משהו מההיסטוריה

תמצית של פרוטוקול ישיבת יוצרי ריקודי-עם מתאריך 9.2.1967 - ממחיש את הבעייתיות מזוויות שונות הכרוכות בעניין התמלוגים וההכרה האישית ביוצרים.

מעמדו של היוצר בתנועת ריקודי-עם; זכויות יוצרים.

דינה רוגינסקי: "הדבר רק יעודד. למעשה כל תנועת ריקודי-העם נישאת על כתפי יוצרי ריקודי-העם, וזה מיקרי ולא מגובש".

גורית קדמן: "...השאלה האם ניתן לדרוש תמלוגים על דבר שכמה (חפץ) להיות עממי ושכל העמים הוא עממי, עצם המושג של "יוצרי ריקודי-עם" זו סתירה. אבל להצדקה חייבים לומר: קוראים לזה ריקודי-עם, אך אלה ניתנים שמקווים שיהיו פעם ריקודי-עם. אנחנו רוצים הפצת הריקוד מצד אחד, ורוצים תמלוגים מצד שני".

רבקה שטורמן: "זו בעיה וכאב מההתחלה. בתחילה חשבנו על יצירה אוניברסלית, אבל ברגע שהתחילו עם הורה אגדתי וההסבר מי זה - נגמרה האוטנטיות.

ראיתי שבארה"ב רוקדים ריקודים שלנו והם מתקבלים. ההסבר - עממי ישראלי. שמחתי, כי אם יש שם הכרח קופירייט. כוחו של ריקוד עם שהוא חסר זכות קופירייט. מצד שני לא המדריך הוא החשוב אלא בכל זאת היוצר.

עברו 15 שנה ובחול"ל הכירו בזה שריקוד עם ישראלי לא צומח מהאדמה, שיש לריקודים מחברים".

רש ליצור בהקדם מנגנון תמלוגים למחברי הריקודים (ריקודאים) על השימוש בריקודיהם ורצוי באמצעות כניסתם כחברים באקו"ם כך שאקו"ם תוכל לגבות תמלוגים עבור השימוש הפומבי בריקודיהם ולחלק להם את המגיע להם בהתאם, או לחילופין להעביר במרוכז לארגון המרקידיים לשימוש כלל התנועה.

זהו נושא טעון... ברור לי שרבים יתנגדו, אך לדעתי זהו מהלך נכון מוסרית וערכית וזהו גם **תהליך בלתי נמנע** שיכול להביא הרבה דברים טובים בתחום:

כך כתוב בויקיפדיה על אקו"ם:

"אקו"ם (אגודת קומפוזיטורים, מחברים ומוזיקאים) היא אגודה הפועלת לשמירת זכויותיהם של היוצרים הישראלים מתחומי המוזיקה, הספרות והמוזיקאים הישראליים למוזיקה. מטרת

* כתבה זו הינה דעתי האישית בלבד ואינה בשם מערכת "רוקדים-נרקודה".

** הכתוב בכתבה זו אינו מסמך משפטי, אלא מבוסס על ניסיון של עשרות שנים בתחום של תיעוד והפצה של ריקודי העם כמו גם קשרים והסכמים עם אקו"ם וחברות התקליטים בכל הנוגע לשימוש בשירים ובלחנים.

*** כתבה זו נמסרה למספר גורמים (בעיקר ריקודאים מובילים), על מנת להגיב לפני פרסומה. התגובות יועלו בגיליון הבא ובינתיים יש אפשרות לאנשים נוספים להגיב. לעת עתה התגובה הקצרה של אקו"ם.

סופ"ש ומרתון במצדה עם ירון כרמל

האגודה היא גביית תמלוגים הוגנים וראויים וחלוקתם ליוצרים.

האגודה נוסדה בשנת 1936 על ידי יוצרים יהודים מתחום המוזיקה והספרות. עם מייסדי אקו"ם נמנו משוררים, סופרים ומלחינים עבריים חשובים, בהם משה וילנסקי, לאה גולדברג, אברהם שלונסקי, אלכסנדר פן, ידידה אדמון, מרדכי זעירא, עמנואל המירן ועמנואל הרוסי".

סופ"ש ומרתון במצדה עם ירון כרמל

הבה ננסה לבחון את מקומם של ריקודי העם בכל הקשור לזכויות יוצרים: תחום "ריקודי העם הישראליים" מתחלק לשניים: א. ריקודים לבמה. ב. ריקודים לציבור הרחב.

א. ריקודים לבמה

ריקודים אלה הנוצרים על ידי כוריאוגרפים של ריקודי עם/מחול ישראלי לבמה, הינן יצירות מחול לכל דבר. הכוריאוגרפים, יוצרי הריקודים, מקבלים שכר קבוע מהמוסד לו שייכת הלהקה. השכר, ברוב מוחלט של המקרים, הינו עבור שעות העבודה בחזרות עם הרקדנים ולא עבור הכוריאוגרפיות. הלהקות מתוקצבות בד"כ ע"י מוסדות שונים כמו עיריות ומתנ"סים. הן מעלות מופעים על במות שונות, חלקן בחינם וחלקן בתשלום. התשלום משמש לתפעול השוטף של הלהקות - רכישת תלבושות, תשלום לעבודת הכוריאוגרפים והמנהלים, נסיעות וכו'. הרקדנים המבצעים ריקודים אלה, אינם רקדנים מקצועיים הם אינם מקבלים שכר כשהם מופיעים ובטח שלא על הזמן שהם משקיעים בחזרות ובאימונים. במקרים רבים הם אף משלמים על הזכות להשתתף בחזרות, ללמוד מחול ולהשתתף במופעים של הלהקות אלה.

כוריאוגרפיות אלה, אף כי אינן מתוגמלות כספית כמעט אף פעם, מוגנות על ידי "חוק זכויות היוצרים" במובן שאיש אינו רשאי להעתיק ולהעלות מופע כזה עם הלהקה אחרת ללא רשותו של הכוריאוגרף.

ב. ריקודים לציבור הרחב

ריקודים אלה מטרתם: שהציבור הרחב ילמד אותם וירקוד אותם בכל הזדמנות בחוגים ובהרקדות אליהן הציבור מגיע ומשלם בכניסה, וכן באירועים ספונטניים, ללא תשלום של חגיגות וטקסים. הכוריאוגרפים של הריקודים (הריקודאים) אינם מקבלים שכר ישיר עבור חיבור ריקודים אלה. הם מתוגמלים כספית בהזמנות להרקדות אצל חברים למקצוע ובעיקר בהזמנות למחנות וסדנאות ריקוד

הריקוד "בים בם בום" בחגיגת עצמאות בקיבוץ עינת

בחוו"ל. בעבר חיברו "ריקודי עם" למען שיהיו ריקודים לעם, כיום בתמונה גם שיקולים נוספים כמו פרסום, מעמד, הכרה על ידי הרוקדים, הזמנה להדרכות בהרקדות אחרות ובעיקר בחוו"ל, ופעמים רבות, למרבה הצער, גם צורך לספק "ריקודים חדשים" למקומות אליהם הם מוזמנים.

לא ברור האם כוריאוגרפיות אלה מוגנות בחוק "זכויות יוצרים" הישראלי, מאחר ויצירת מחול מוגדרת כחלק מ"יצירה דרמטית" ולא ברור אם "ריקוד עם" שאין בו אלמנטים דרמטיים נכנס תחת הגדרה זו.

מכיוון שריקודים אלה חוברו לשימושם של הרוקדים הרי שכל מדריך/מרקיד רשאי ואף מתבקש להשתמש בהם (ללמד ולרקוד) כמה שיותר. איש לא יכול לאסור על אחר לרקוד את הריקוד שחיבר, או ללמד ריקוד זה לאנשים אחרים הרוצים ללמוד אותו, אם במפגש ריקודים ואם באמצעות מדיה דיגיטלית כלשהי (וידיאו או אינטרנט).

הרוקדים-המבצעים אינם מקבלים שכר (כמובן). הם משלמים עבור הזכות ליהנות בצוותא עם חבריהם מהביצוע של ריקודים אלה. המורים שלהם - המדריכים והמרקידים לריקודי עם, מקבלים שכר עבור עבודתם בהדרכה והנגשת ריקודים אלה לקהל הרחב, אך אינם משלמים על הזכות להשתמש בכוריאוגרפיות אלה.

במובן זה ריקודים אלה הינם אחים תאומים של השירים (המילים והלחנים). ריקוד העם (או מה שאנו מכנים כ"ריקוד עם"), הינו הצלע השלישית ל"מילים" ול"לחן" ומעמדו החוקי והמשפטי אמור להיות זהה לשניים אלה. זו סיבה נוספת לכך שיש לצרף את ריקודי העם למאגר היצירות המוגנות של אקו"ם.

עד לפני שנים ספורות, נהנתה תעשיית המוזיקה (חברות התקליטים והמבצעים) ממכירות של המוזיקה על גבי מדיה מגנטית (קלטות טייפ, תקליטים, דיסקים, וידיאו), המלחינים והמשוררים קיבלו תמלוגים על מכירות אלה באמצעות אקו"ם.

"תעשיית" ריקודי העם גם היא נהנתה ממכירות כאלה, אך ברוב המקרים, לצערי הרב, ללא תשלום תמלוגים לבעלי הזכויות האחרים.

כיום השתנה ה"מודל העסקי" של חברות התקליטים, של הזמרים ושל אקו"ם. הזמרים מתפרנסים מהופעות (עליהן משלמים, כמובן, תמלוגים לאקו"ם) וכדי להביא קהל, הם מעלים את השירים לרשת האינטרנט לשימוש חופשי של כולם. חברות התקליטים ואקו"ם מבססים את הכנסותיהם על השימוש הפומבי בהקלטות (ישנות וחדשות) שעושים התקליטנים-נס, אולמות השמחות, רשתות השידור, מסעדות ופאבים, מוסדות וארגונים). אלה נדרשים לרכוש רישיונות עבור השימוש בהקלטות אלה.

**איש לא יכול
לאסור על אחר
לרקוד את
הריקוד שחיבר,
או ללמד ריקוד
זה לאנשים
אחרים הרוצים
ללמוד אותו, אם
במפגש ריקודים
ואם באמצעות
מדיה דיגיטלית
כלשהי (וידיאו או
אינטרנט).**

רשתות השידור (רדיו טלוויזיה וכו') משלמות באופן מדויק על פי "רשימת שידור" (פלי-ליסט) שהן מייצרות בזמן השידור. האחרים משלמים על פי רישיונות השמעה (שנתיים או חד פעמיים) שהם מקבלים מחברות התקליטים ומאקו"ם. הסכומים נגזרים מהיקף השימוש הפומבי (גודל האולם, תדירות וזמן השימוש, מספר המקומות באולם וכו').

חלוקת הכספים עבור רישיונות אלה נעשית על פי סקרי פופולאריות ומדגמים הנעשים בדרכים שונות שלא כאן המקום לפרטן.

והיכן הזכויות של הריקודאים, אלה שבזכותם יש לנו ריקודים בהרקדות?

הריקודאי זכאי ששמו יופיע בצורה ברורה כאשר הריקוד שלו מבוצע על ידי הציבור. זו מטלה שברוב המקרים קשה לבצעה. הוא זכאי גם לקרדיטים ולהכרה זו כאשר הריקוד מועלה לאינטרנט. זה אפשרי בהחלט אך לא תמיד נעשה.

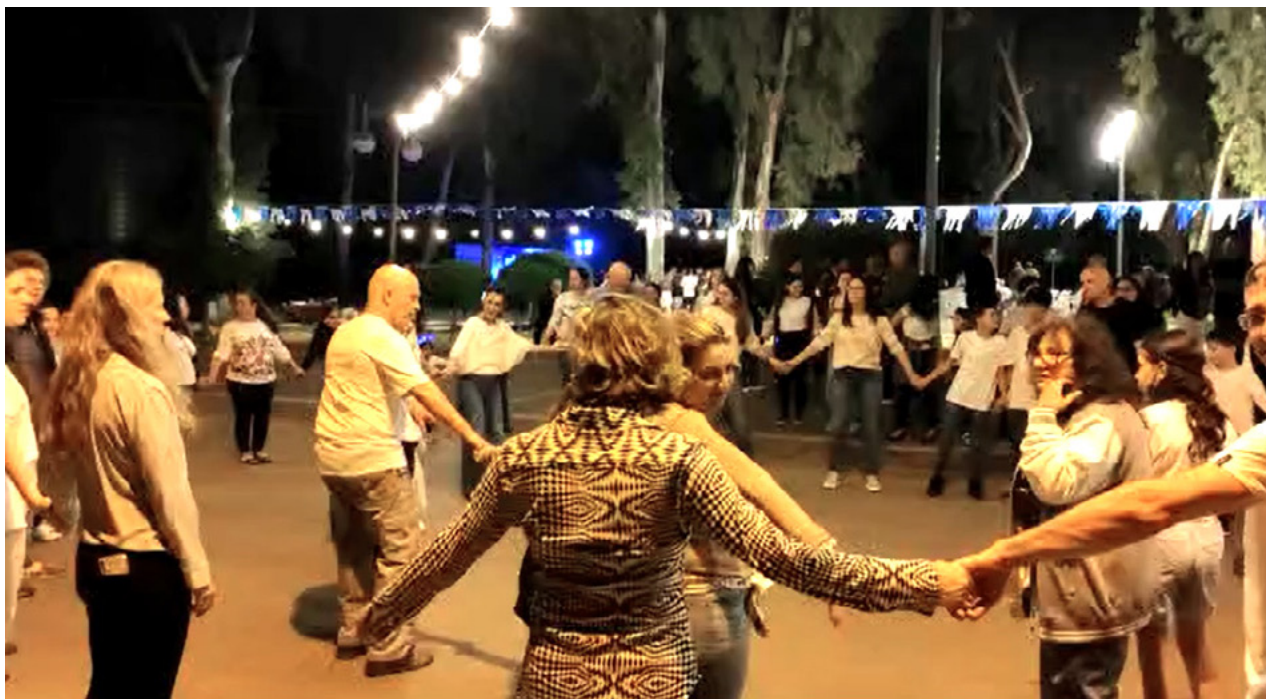
כיוון שריקודים אלה נוצרו על מנת שיבוצעו ויופצו בכל דרך, והם אכן מועלים לאינטרנט בהמוניהם, אין לריקודאים אפשרות לאסור צילומים אלה ולכן ודאי שאינם רשאים לאסור צילומים כאלה לאתר "רוקדים" שאף מקפיד לתת קרדיטים לכל בעלי הזכויות.

האם יש להם זכויות נוספות? חומריות? לדעתי כן! וזוהי הזכות לתמלוגים על השימוש בריקודיהם בהרקדות ובכל שימוש פומבי אחר. אם זה יקרה והם יצטרפו לאקו"ם, הם יקבלו תמלוגים על מכירת הריקודים באתר "רוקדים", כפי שהמלחינים והמשוררים מקבלים, אף כי הסרטונים באתר ניתנים בחינם. לא הרבה כסף אבל הכרה רשמית.

תמכתי במהלך כזה ופעלתי לקידומו כבר ב-2007, כאשר אתר "רוקדים" החל לאפשר הורדה של קבצי מוזיקה ווידיאו בתשלום "און ליין". חשבתי שהדבר ראוי מבחינה ערכית (אני חושב כך גם עכשיו) וקיוויתי מאוד שמהלך כזה יביא לשיתוף פעולה של מחברי הריקודים (ריקודאים) עם האתר ויאפשר הפצת הריקודים בצילומים איכותיים, תוך שמירה גם על זכויות המשוררים, המלחינים וחברות התקליטים, כך שכולם ייהנו מהמהלך וקהל המשתמשים ייהנה משירות אמין ויעיל.

בשנת 2007 חילק אתר "רוקדים" תמלוגים לריקודאים עבור המכירות של צילומי הריקודים באתר, אלא שלצערי למהלך לא היה המשך כיוון שלא היה שיתוף פעולה מצד הריקודאים והפעלתו קשה מאוד לביצוע.

האם יש להם זכויות נוספות? חומריות? לדעתי כן! וזוהי הזכות לתמלוגים על השימוש בריקודיהם בהרקדות ובכל שימוש פומבי אחר.

ריקודי עם ביות העצמאות בקיבוץ עינת

העובדה שענף ריקודי העם לא כל כך משתף פעולה בשמירה על זכויותיהם של האחרים (מלחינים, משוררים, חברות תקליטים וזמרים), מקשה מאוד להטמיע מהלך כזה עבור הריקודאים. מצד שני יתכן ודווקא מהלך כזה ילמד את כולנו שיש צורך בשמירה על זכויות היוצרים של כל בעלי הזכויות.

ניתן בהחלט, וגם צודק, לייצר מנגנון של תמלוגים עבור "שימוש פומבי" בריקודים אלה בהרקדות. בתחילה אני מציע תשלום שנתי סמלי של כ-300 ₪ כדי לייצר את המנגנון וכדי שנוכל להצטרף לאקו"ם. התשלום יעניק רשיון שנתי לשימוש בריקודים. אני מציע שבתחילה יאסף הכסף בקרן מיוחדת לתמיכה וקידום ריקודי העם בתרבות הישראלית ואולי בבתי הספר, או כל מטרה ציבורית אחרת. זה יקל על הסתגלות למצב החדש. בהמשך זה יוכל להשתנות.

אינני מחבר ריקודים ואינני מוכר צילומים של ריקודים, כך שאין לי כל עניין כלכלי במימושו של מהלך כזה. אני מציע הצעה זו לאור הניסיון והידע הרב שצברתי במהלך השנים והכרתי שכך ראוי שיהיה.

ברור לי שהצעתי זו תתקבל בהתנגדות רבה, עקרונית ומעשית. בכל מקרה אני ב"רוקדים" אהיה הראשון שישלם על מכירת הריקודים באתר ואעשה זאת בשמחה כי זה צודק.

והנה כאן כמה התנגדויות ושאלות שעשויות לעלות ותשובותיי להן:

1. ריקודי עם הינם פעילות עממית. הריקודים שייכים לכולם ואוי לנו אם יחברו ריקודים תמורת כסף

ובכן, התנגדות כזו הייתה גם כאשר הוחלט להקים את אקו"ם עבור המלחינים והמשוררים. היה קשה להתרגל לכך שגם להם מגיע להתפרנס ושעבור השמעת ו/או מכירת מוזיקה יש לשלם. העולם התרגל לזה ויתרגל (בארץ ובעולם) גם לתשלומים עבור שימוש בריקודים במקומות בהם גובים כסף עבור פעילות כזו.

2. תשלום עבור יצירת ריקודים יביא למבול גדול יותר של ריקודים חדשים שגם כיום אנו לא מצליחים לעמוד בו.

הדחף לחבר ריקודים קיים כיום בעיקר כדי להתפרסם וכדי לקבל הזמנות להדריך בסדנאות בחו"ל. גם ה"תשואות" שמקבל כל ריקוד חדש המועלה לפייסבוק והתחרות בין המרקידים מי ילמד את הריקוד החדש הכי מהר, כל אלה הם המדרבנים לחיבור כל כך הרבה ריקודים. הצעה זו, בשלב הנוכחי, אינה מקנה כל תשלום למחברי הריקודים באופן אישי.

רוקדים במצדה עם ירון כרמל

3 המדריכים לא יסכימו לשלם

זהו אכן המכשול הגדול ביותר: להרגיל את המערכת שזה קודם כל מוסרי וערכי ולאחר מכן - אינשאללה - גם חוקי ובעיקר יעשה סדר בענף הפרוץ הזה.

האגרה השנתית שהצעתי למעלה לא תשנה את מחיר הכרטיס לרוקד. אגרה כזו תחסום עובדים שלא עברו הכשרה בסיסית, תמנע שוק פרוע ויכולה להביא לסדר רב יותר בענף הזה. שינוי כזה יביא תועלת רבה לציבור המדריכים שעברו הכשרה והם חברים בארגון.

4. סידור זה יביא לכך שהשיקול להשמעת ריקודים בהרקדות יושפע מיחסי חברות ומחשבה על "קידום הריקודים שלי ושל חבריי תמורת קידום דומה שהם יעשו עבורי".

המצב הזה קיים באופן חלקי ממילא. כסף לא ישנה אותו מהותית. וממילא לפי ההצעה כאן הכסף בתחילה לא יגיע למחברי הריקודים, אלא למטרה ציבורית חשובה.

5. מי ישלם עבור השמעת הריקודים?

כל מדריך לריקודי עם, המתפרנס מהדרכת ריקודים ומהרקדות בהן הוא משתמש בריקודים, יצטרך לרכוש רישיון שנתי. בהתחלה סכום קבוע ולאחר כמה שנים אולי בהתאם להיקף פעילותו. לחילופין, אם אינו עצמאי אלא עובד תחת מוסד כלשהו, יהיה על המוסד לרכוש רישיון כזה בדיוק כמו שנעשה עבור השימוש במוזיקה. הסכומים האלה אינם צריכים ולא אמורים לשנות את מחיר הכרטיס לרוקד.

6. מי יאסוף את הכסף וידאג לחלוקתו?

כאמור, הכי טוב לצרף את "ריקודי העם" לאקו"ם שיש לו מנגנון גבייה. עד שזה יקרה, אם יהיה ארגון חזק הוא יוכל לדאוג גם לזה וגם לשימוש בכסף הזה לקידומו של הענף.

7. איך יחולק הכסף?

בהתחלה יש לקבוע שהתמלוגים יאספו בקרן מיוחדת לטובת סיוע למחברי ריקודים ולמדריכים ברגעי משבר, או לכל מטרה קהילתית שתיבחר (כמצויין למעלה).

8 איך אפשר בכלל לספור או למדוד כמה פעמים מושמע כל ריקוד?

שתי אפשרויות מדידה: א. זו הקיימת כיום באקו"ם לפי סקרי שימוש שנתיים על ידי מספר "מומחים" שיבחרו לכך. ב. בהמשך, כשהמחשוב ישתכלל, יספקו המדריכים רשימות השמעה יומיות שינוקזו לתוכנה אחת שתנהל את הכל. סידור כזה יסייע מאוד לאקו"ם לחלוקת תמלוגים צודקת יותר למלחינים ולמשוררים עבור השימוש בשירים ברחבות הריקודים.

הרישיונות שאקו"ם וחברות התקליטים מעניקים לכל המשמיעים מוזיקה בפומבי, יצרו סדר מסוים בענף המוזיקה (אולמות, תקליטנים, חתונות, פאבים וכו'). הסדר הרשיונות מקשה על אלה העובדים ללא רישיון והמחבלים בעבודתם של אלה הרוצים לעבוד כחוק (הורדת מחירים בענף)

הכפפת ריקודי העם לתשלומים עבור "זכויות יוצרים" תביא ליותר סדר גם בענף שלנו. להכרה שמקצוע "הדרכת ריקודי עם" הינו מקצוע לכל דבר. מקצוע המצריך הכשרה כדי לעסוק בו, התנהגות לויאלית כלפי מדריכים אחרים ובהתאם לנורמות מוסכמות. סידור כזה ימנע במידה מסוימת מצב של "שוק פרוע".

אקו"ם: מקבלים בברכה

בשנים עברו נעשו מספר ניסיונות לאפשר למחברי הריקודים (ריקודאים) להצטרף כחברים באקו"ם ולטפל בהגנה על "זכויות היוצרים" שלהם. למרבה הצער ניסיונות אלה לא צלחו.

אקו"ם תשמח לשוב ולהיפגש עם נציגי הריקודאים ולדון מחדש בנושא, על מנת לצרף את ריקודי העם למאגר היצירות המוגנות של אקו"ם, כך שניתן יהיה לגבות תמלוגים עבור השימוש בריקודים ובשירים, ולהעבירם ליוצריהם.

לרשותכם לכל דבר ועניין...